

PROSAZOVÁNÍ NÁLEŽITÉ PÉČE V OBLASTI LIDSKÝCH PRÁV V AUTOMOBILOVÉM ODVĚTVÍ

PŘÍRUČKA PRO ODBOROVÉ ORGANIZACE

SÉVERINE PICARD • PROGRESSIVE POLICIES

Spolufinancováno
Evropské unií

ÚVOD

Tyto odvětvové pokyny nabízejí vhled do rizik, jimž čelí pracovníci v automobilovém průmyslu a v jeho dodavatelských řetězcích. Popisují, jak lze těmto rizikům proaktivně čelit prostřednictvím robustního procesu náležitě péče v oblasti lidských práv. Tyto pokyny jsou koncipovány jako doplněk k úvodní příručce, která nabízí praktická doporučení pro pochopení a implementaci náležitě péče v oblasti lidských práv z meziodvětvové perspektivy.

Tato příručka vychází v obzvláště napjatém období pro dané odvětví. Probíhající tvrdé diskuse o emisích CO₂, spojené s náročným zpomalením trhu a napjatou situací v mezinárodním obchodě, vyvíjejí na průmysl značný tlak.

Globální hodnotové řetězce v automobilovém průmyslu se obecně vyznačují silným tlakem na výrobní náklady (včetně mzdových nákladů), který je nejprve vyvíjen výrobcí originálního vybavení (OEM) a následně – kdykoli je to možné – přenášen z jedné úrovně dodavatelského řetězce (Tier) na další. Při správném uplatňování představuje náležitá péče v oblasti lidských práv mocný nástroj, který mohou odbory využít k řešení této sestupné spirály mzdových nákladů a pracovních podmínek, neboť má potenciál podporovat základní práva (zejména svobodu sdružování a kolektivního vyjednávání) a zvyšovat transparentnost, dialog a odpovědnost v rámci globálních podnikových strategií.

Tento dokument je vyústěním dvouletého společného projektu vedeného IndustriALL Global Union a industriAll Europe. Projekt byl primárně zaměřen na vypracování praktických pokynů k tomu, jak mohou zástupci odborů v nadnárodních společnostech podnikat kroky s ohledem na specifika otázek lidských práv a dodavatelských řetězců v příslušném odvětví. Zde předkládané návrhy byly rozsáhle projednány s členy IndustriALL Global Union a industriAll Europe, mimo jiné během workshopu, který se konal v Madridu v červnu 2025. Jedná se o důležitý, byť nikoli konečný krok k prosazování společného strategického přístupu k podpoře práv pracovníků, mezinárodní solidarity a odpovědného chování podniků, jakož i k dohodě o dalším směřování naší společné práce v oblasti náležitě péče v oblasti lidských práv.

SÉVERINE PICARD

Cílem náležitě péče v oblasti lidských práv je zakotvení respektu k lidským právům v celém hodnotovém řetězci podnikání. Tento proces zahrnuje několik kroků, mimo jiné formální začlenění odpovědného chování podniků do systémů řízení společnosti, analýzu a zmírňování rizik, nápravu případných dopadů a odpovídající podávání zpráv.

PRO KOHO JE TATO PŘÍRUČKA URČENA?

Tyto pokyny se zaměřují na strategie na úrovni podniků. Prosazování politik, ačkoli je zásadní – zejména pokud jde o ratifikaci mezinárodních standardů a implementaci pracovních práv ze strany vlád – nespadá do rozsahu tohoto projektu.

Tato příručka je proto určena odborovým organizacím působícím na úrovni podniků ve všech stupních globálního hodnotového řetězce. V závislosti na míře svého vlivu – který je formován především vyjednávací silou a silou příslušných právních rámců – mohou odboráři uplatňovat různé typy pák. Například odbory působící v sídlech společností mohou využít své postavení k ovlivňování standardů napříč podnikovými činnostmi a zajistit, aby pracovníci v jiných regionech a zemích měli možnost se vyjádřit. Naopak místní odbory zastupující pracovníky v dodavatelském řetězci by měly být schopny proaktivně využívat mechanismy pro podávání stížností a spolupracovat s odbory v sídlech společností s cílem přesně posoudit závažnost a četnost rizik pro práva pracovníků.

Výrobci OEM se nacházejí na konci dlouhých globálních hodnotových řetězců, které obvykle začínají těžbou surovin a pokračují výrobou základních materiálů, jako jsou kovy (klíčový bod zaměření tohoto společného projektu IndustriALL Global Union a industriAll Europe), plasty, sklo, pryž, textilie, kůže apod., po níž následuje výroba automobilových dílů a komponent a nakonec jejich finální montáž. Zatímco odbory u OEM by měly využívat náležitou péči v oblasti lidských práv k řešení odborových záležitostí v rámci vlastních podnikových činností, měly by zároveň počítat s tím, že odbory z dodavatelského řetězce je budou vyzývat k ovlivňování chování v dalších částech hodnotového řetězce. Například těžba surovin představuje obzvláště exponovanou součást globálního hodnotového řetězce a odbory mohou požadovat, aby zástupci pracovníků u zákaznických společností prosazovali odpovědné postupy.

Celkovým cílem je koordinovat vliv odborů na více úrovních s cílem zlepšit standardy ve vlastních činnostech nadnárodního podniku i u jeho obchodních partnerů, a tím přispět k plnému dodržování práv pracovníků.

1.

SOUČASNÁ PRAXE NÁLEŽITÉ PÉČE V OBLASTI LIDSKÝCH PRÁV

Odbory v mnoha případech nezačínají od nuly. Velké nadnárodní společnosti v automobilovém průmyslu v posledních letech výrazně zvýšily své zdroje a aktivity související s mapováním rizik. Tyto procesy vyvinuly v reakci na vnitrostátní právní povinnosti nebo s cílem posílit svou reputaci prostřednictvím sladování s nezávaznými mezinárodními standardy, jako jsou Zásady OSN pro podnikání a lidská práva. V rámci tohoto projektu posoudily organizace sdružené v IndustriALL Global Union a industriAll Europe kvalitu stávajících procesů náležitě péče v oblasti lidských práv v daném odvětví. Celkovým závěrem bylo, že přetrvávají významné mezery a plný potenciál náležitě péče v oblasti lidských práv zůstává zdaleka nevyužit.

Mezi hlavní slabiny patří:

- **Transparentnost** – v dodavatelských řetězcích automobilových OEM téměř neexistuje transparentnost (země původu, názvy dodavatelů, výrobky, údaje o počtech zaměstnanců). Dostupné informace se zpravidla zaměřují na vlastní činnosti výrobců OEM. Dodavatelské řetězce jsou natolik složité, že samotní výrobci OEM obvykle postrádají přesné informace o dodavatelích ve střední části řetězce a v některých případech i o dodavatelích v jeho horních částech (suroviny včetně zpracování), pokud tomu není věnována zvláštní pozornost prostřednictvím legislativy a/nebo veřejné kontroly.
- **Identifikace rizik** – mapování rizik bývá obecné a nedostatečně podrobné, což ztěžuje posouzení závažnosti a četnosti porušování práv pracovníků. Údaje o zemích, počtech a typech případů často chybějí. Odborům je jen zřídka poskytována možnost doplnit analýzu rizik společností o své vlastní údaje.
- **Akční plány** – často jsou vágní, řízené odvětvím a vypracované bez zapojení odborů. Mohou se opírat o sebehodnocení. Přestože se ve velké míře spoléhá na audity dodavatelů, jsou zveřejňovány jen minimální či žádné informace o jejich nezávislosti nebo o opatřeních přijatých v případě nedodržení platných standardů.

Řešení těchto nedostatků vyžaduje, aby odbory hrály aktivní roli při monitorování zaměstnanosti v rámci globálního hodnotového řetězce a při iniciování, ideálně pak i vyjednávání, smysluplných zlepšení. Zpočátku může být zapotřebí značného úsilí již jen ke shromáždění základních informací o tom, kde podnikání probíhá, kolik pracovníků je zapojeno a jaká jsou hlavní rizika z hlediska práce.

2.

GLOBÁLNÍ HODNOTOVÝ ŘETĚZEC V ODVĚTVÍ AUTOMOBILOVÉHO PRŮMYSLU

Globální hodnotový řetězec v automobilovém průmyslu zahrnuje všechny navazující kroky, které vedou k dodání vozidla ke konečnému spotřebiteli, od těžby surovin přes jejich zpracování a zušlechtnění až po výrobu a konečné užití. Výrobci OEM sami vyrábějí pouze velmi omezený počet klíčových komponent, což činí dodavatelské řetězce rozsáhlými, velmi fragmentovanými a složitými. Celkový počet dodavatelů jednoho výrobce OEM a velkých dodavatelů úrovně Tier 1 může snadno dosáhnout až 50 000. Díly a komponenty jsou vyráběny v mnoha zemích po celém světě.

Pro účely těchto pokynů lze základní kroky globálního hodnotového řetězce v automobilovém průmyslu shrnout následovně:

- Těžba a/nebo zpracování surových/základních materiálů (obvykle dodavatelé úrovně Tier 6–8)
- Výroba primárních produktů, jako jsou odlitky (kovové a plastové), trubky, kabely, textilie, laky a mnoho dalších (obvykle dodavatelé úrovně Tier 4–6)
- Obrábění a dílčí montáž primárních produktů (obvykle Tier 3–4)
- (Spolu)vývoj a konstrukce, výroba a dílčí montáž komponent (dodavatelé úrovně Tier 2 a Tier 1)
- Výzkum a vývoj, konstrukce, konečná montáž vozidel a prodej (OEM)

Všechny řetězce vždy začínají **těžbou surovin**, jako jsou kovové rudy, ropa, kaučuk, bavlna a písek. Těžba je často soustředěna v zemích bohatých na přírodní zdroje, což může být spojeno s významnými problémy v oblasti lidských práv. Například nerosty klíčové pro výrobu baterií pro elektromobily se z velké části těží v Demokratické republice Kongo, Peru, Chile a Indonésii. V této fázi obvykle dochází k nejzávažnějšímu porušování práv pracovníků (podrobněji viz odvětvový dokument k těžebnímu průmyslu).

Vytěžené suroviny jsou poté **zpracovávány** na vstupní materiály, jako jsou ocel, měď, hliník, plastové polymery, kaučuk, sklo, textilie a mnoho dalších. Tento krok je často realizován mimo zemi těžby. Této fázi dominují země s technologickým know-how a přístupem k levné elektrické energii v dostatečném množství. Například Čína kontroluje významnou část zpracování materiálů souvisejících s bateriemi (kobalt, nikl, měď a lithium), a to i přesto, že sama není primárním zdrojem surové rudy. Tato fáze rovněž představuje významné výzvy pro práva pracovníků (viz odvětvová sada nástrojů k základním kovům).

Následuje **výroba primárních produktů**, která – pokračujeme-li v příkladu zpracování kovů – zahrnuje zejména odlévání, slinování a 3D tisk.

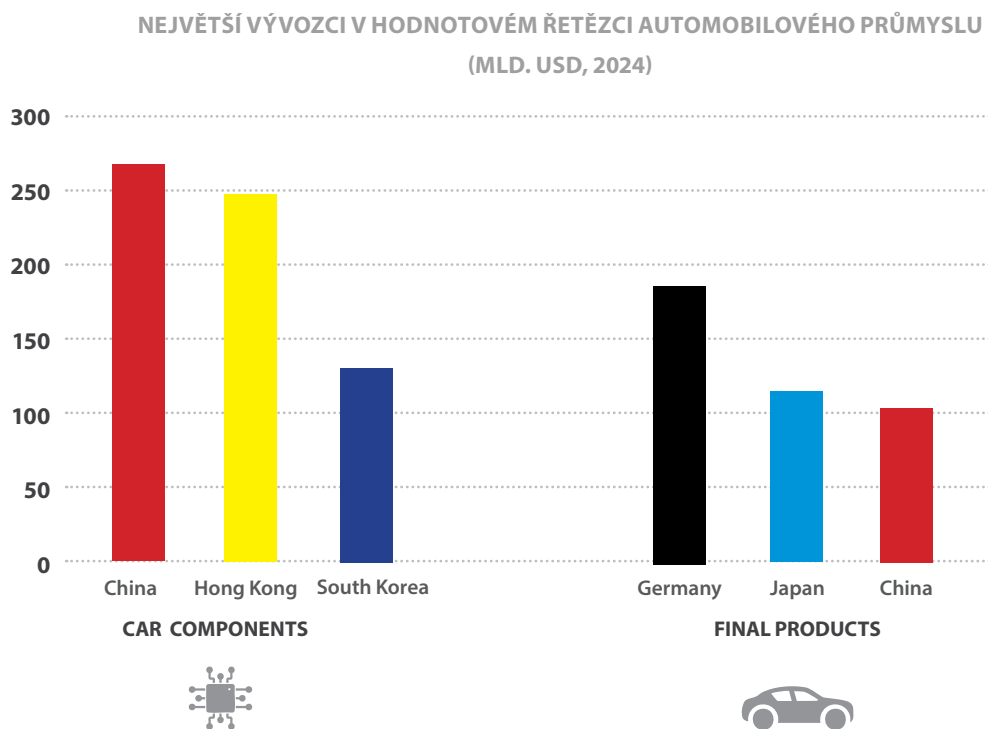
Tyto díly a dílčí komponenty jsou pak obvykle přepravovány k **výrobci komponentů**. Obecně lze říci, že tato fáze je charakterizována buď obráběcími operacemi, nebo výrobou a dílčí montáží dílů, zejména v oblasti elektroniky.

Dodavatelé úrovně Tier 1 vyrábějí systémy pro vozidla nebo složité komplexní komponenty a prodávají je přímo výrobcům OEM. Jedná se o velké, často globální společnosti s významnými kapacitami v oblasti výzkumu a vývoje, jako jsou Bosch (Evropa), Denso (Japonsko) nebo Magna (USA). Dodavatelé úrovně Tier 1 často úzce spolupracují s výrobcem OEM na vývoji výrobků a podílejí se na značné části celkové hodnoty vozidla. V případě elektromobilů pocházejí hlavní dodavatelé úrovně Tier 1 z Číny (např. CATL) a Koreje (např. Samsung) a dodávají baterie a související elektronické řídicí jednotky.

Podle statistik OECD patří mezi největší vývozců automobilových komponentů Čína, Hongkong a Jižní Korea.

Na konci globálního hodnotového řetězce stojí výrobci OEM, jako jsou Toyota, Volkswagen, BYD nebo Hyundai/Kia. Tyto společnosti navrhují, opatřují značkou a montují finální produkt. Zatímco jejich přímá role ve výrobě komponentů se snížila, soustřeďují se na klíčové kompetence, jako jsou výzkum a vývoj, design a marketing, a zároveň řídí rozsáhlou síť dodavatelů.

Obrázek 1: Největší vývozců v automobilovém průmyslu (zdroj: vlastní zpracování na základě statistik OECD 2024)

3.

PŘEHLED RIZIK PRO PRACOVNÍKY

Jak je popsáno v úvodní příručce, klíčovým aspektem náležitě péče v oblasti lidských práv je mapování rizik. Tento krok vyžaduje, aby společnost zmapovala své vlastní podnikatelské činnosti i činnosti klíčových dodavatelů s cílem posoudit povahu a rozsah rizik pro lidská práva. Odbory by měly toto mapování přezkoumat, aby se ujistily, že je dostatečně robustní pro identifikaci typu, četnosti a závažnosti rizik pro pracovníky.

Celkově bývají hlavními problémy potlačování odborové činnosti a porušování kolektivních smluv, zejména v zemích s relativně slabšími pracovněprávními předpisy a ve středních a horních částech globálních hodnotových řetězců.

Významné riziko představuje rovněž bezpečnost a ochrana zdraví při práci (BOZP). Tato rizika jsou jak bezprostřední, vzhledem k povaze pracovních podmínek, tak dlouhodobá, vyplývající z chronické expozice nebezpečným podmínkám a/nebo ergonomickým problémům. Tato rizika jsou opět vyšší ve středních a horních částech dodavatelských řetězců v důsledku nedostatečného uplatňování základních standardů BOZP.

Na úrovni OEM a velkých dodavatelů je automobilový průmysl znám relativně vysokými standardy BOZP a dobrými ergonomickými podmínkami. Každý dodavatelský řetězec (kovy, plastové díly, textilie, pryžové díly, elektronické a elektrické díly, sklo atd.) však s sebou nese vlastní soubor specifických rizik. Spolupráce a koordinace mezi odbory v rámci dodavatelských řetězců – s aktivní podporou IndustriALL Global Union a industriAll Europe – může zlepšit porozumění rizikům v oblasti BOZP a začlenit tyto znalosti do analýzy rizik společností, zejména u aktérů ve spodních úrovních řetězce, jako jsou výrobci OEM a dodavatelé úrovně Tier 1.

FAKTORY UMOŽŇUJÍCÍ VZNIK RIZIK

V celém globálním hodnotovém řetězci je třeba považovat následující faktory za klíčové pro vznik pracovních úrazů a poškození zdraví při práci:

- ▶ Nedostatečné uznání odborů
- ▶ Tlak na snižování nákladů
- ▶ Využívání zranitelných pracovníků, jako jsou migranti nebo pracovníci v nejistém pracovním poměru
- ▶ Outsourcing / subdodávky pracovně náročných činností

Celkově tak pracovníci platí dvojitou cenu, pokud se pracovní dopady pojí s poškozováním životního prostředí v jejich komunitách.

4.

KDE ZAČÍT? DOPORUČENÉ PRIORITY PRO MAPOVÁNÍ RIZIK

Při pohledu na dlouhý a složitý globální hodnotový řetězec se mohou mít odbory pocit, že jsou přetížené a nejisté v otázce, kde začít s hodnocením rizik. Mohou mít rovněž pocit, že priority stanovené společností neodrážejí přesně závažnost nebo četnost porušování práv pracovníků. To platí zejména tehdy, pokud nejsou navázány kontakty s místními odbory nebo nejsou k dispozici účinné mechanismy pro podávání stížností.

Prvním krokem pro odbory v automobilovém průmyslu by měla být analýza stížností pracovníků. Nad rámec toho mohou odbory identifikovat prioritní země také zkoumáním míst, kde mají společnosti významné aktivity ve vysoce rizikovém prostředí. Měly by rovněž zohlednit politické priority stanovené IndustriALL Global Union a industriAll Europe.

ANALÝZA STÍŽNOSTÍ

Většina výrobců OEM a dodavatelů úrovně Tier 1 má zavedeny mechanismy pro podávání stížností. To znamená, že kanály pro podávání stížností jsou v zásadě přístupné místním odborům a umožňují nezávislá šetření a nápravná opatření. Další podrobnosti o nezbytných prvcích nezávislého a účinného mechanismu pro podávání stížností jsou uvedeny v meziodvětvové příručce.

Odbory u výrobců OEM a dodavatelů úrovně Tier 1 by měly průběžně sledovat vývoj stížností, aby mohly posoudit, jak se konkrétní rizika vyvíjejí. Tento proces pomáhá určit, do jaké míry řada jednotlivých stížností ve skutečnosti poukazuje na systémový problém.

ZAMĚŘENÍ NA VYSOCE RIZIKOVÉ ZEMĚ

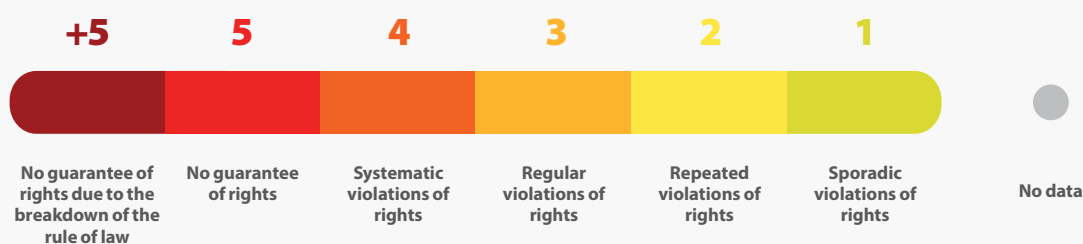
Navrhovaná „teplotní mapa“ odborů kombinuje údaje o objemu obchodního vývozu – které slouží jako hrubý odhad počtu potenciálně dotčených pracovníků – s hodnocením jednotlivých zemí podle Globálního indexu práv Mezinárodní konfederace odborových svazů (ITUC). Tento vizuální nástroj pomáhá **identifikovat země, které jsou jak náročné na pracovní sílu, tak vysoce rizikové z hlediska ochrany práv pracovníků**. Jako výchozí bod mohou odbory zaměřit své průzkumné úsilí na tyto prioritní země a nasměrovat tak další výzkum a opatření.

Pro ilustraci poskytuje následující mapa (Obrázek 2) vodítko pro stanovení priorit oblastí, na něž je třeba se zaměřit při zkoumání dodavatelského řetězce automobilových komponent. Země jsou barevně označeny podle rizikového skóre ITUC – od zelené (sporadické porušování práv pracovníků) po červenou (žádná záruka práv) – a doplněny o objemy obchodu, které naznačují potenciální počet zapojených pracovníků. Objemy obchodu jsou znázorněny kruhy: modrá pro nízké (0–33 % celkových hodnot obchodu), oranžová pro střední (34–66 %) a červená pro vysoké (67–100 %).

Země, které kombinují vysoké rizikové skóre ITUC s vysokými nebo středními objemy obchodu, by měly být prioritou pro další šetření. Patří sem Čína, Thajsko, Malajsie, Jižní Korea, Filipíny, Turecko a Ekvádor.

V závislosti na přítomnosti dodavatelů mohou být na seznamu priorit odborů vysoko hodnoceny také země, které kombinují střední rizikové skóre ITUC s vysokými nebo středními objemy obchodu. Mezi ně patří USA, Brazílie, Spojené království, Maďarsko, Řecko, Gruzie a Srí Lanka.

Zelené země představují případy nízkého rizika podle ITUC. Přestože nemusí tyto země vyžadovat okamžitou pozornost, mohou odbory zpozornět v případech, kdy nelze stížnosti pracovníků vyřešit na místní úrovni a jsou eskalovány do sídla společnosti.

Index ITUC hodnotí země podle toho, jak v souladu s právními předpisy a v praxi dodržují mezinárodně uznávaná kolektivní pracovní práva, zejména svobodu sdružování, právo na kolektivní vyjednávání a právo na stávkou. Země jsou hodnoceny v klastrech 1–5+. Vyšší klastr znamená, že země nezaručuje kolektivní práva.

Zdroj: www.ituc-csi.org

SLADĚNÍ S PRIORITAMI INDUSTRIALL GLOBAL UNION

IndustriALL Global Union stanovila následující cíle v oblasti výroby, které mají vysokou prioritu:

- **Globální dodavatelský řetězec baterií** představuje významná rizika pro práva pracovníků v důsledku nebezpečných pracovních podmínek, částečně včetně dětské a nucené práce, a nízké míry odborové organizovanosti, zejména ve fázi těžby a zpracování. Fragmentovaná povaha tohoto dodavatelského řetězce, který působí v mnoha zemích, ztěžuje odborům monitorování pracovních podmínek a vyvozování odpovědnosti zaměstnavatelů. Pokud nebudou tato rizika řešena, budou se v důsledku rychlého růstu výroby elektromobilů a skladování energie exponenciálně zvyšovat.
- **Automobilový průmysl v Turecku, Mexiku, regionu MENA (země Středního východu a Severní Afriky), Číně a Indii** – mimo jiné – představuje klíčové uzly v globálním automobilovém dodavatelském řetězci, kde působí řada nadnárodních dodavatelů. Tyto země jsou spojovány s významnými výzvami v oblasti pracovních práv, včetně využívání odborů nakloněných zaměstnavatelům, potlačování nezávislých odborových organizací a porušování kolektivních smluv. Nedávné případy, jako byla odvetná opatření vůči pracovníkům usilujícím o účast v odborové organizaci v továrnách na autoskla, poukazují na zranitelnost pracovníků v tomto odvětví.

5.

JAK UPLATNIT PÁKY?

Na základě identifikovaných rizik je společnost povinna zmírňovat rizika, která vedou k porušování lidských práv. Společnost by rovněž měla vypracovat plán, jak předcházet budoucím potenciálním dopadům nebo je alespoň zmírňovat. Odbory by se měly snažit vyjednat s vedením společnosti několik z těchto opatření, aby vznikl akční plán přizpůsobený konkrétním podmínkám.

#1. ZAJIŠTĚNÍ ZASTOUPENÍ ODBORŮ U JEDNACÍHO STOLU

Zajištění odborového zastoupení v celém globálním hodnotovém řetězci předpokládá, že společnosti mají jasný závazek k dodržování odborových práv. Tento závazek by měl přesahovat rámec vnitrostátních právních předpisů – které mohou být nedostatečné – a dodržovat základní standardy MOP jak ve vlastních činnostech společnosti, tak v celém dodavatelském řetězci.

Absence robustní právní ochrany v mnoha zemích, kde společnosti působí, však nadále představuje zásadní výzvu. **Odbory působící v sídlech společností by měly využívat svůj vliv k zajištění místa u jednacího stolu prostřednictvím globálních sítí a zajistit, aby odbory v dodavatelském řetězci měly odpovídající zastoupení.**

Rovněž se doporučuje, aby odbory v sídlech společností jmenovaly jednoho nebo více specializovaných odborníků/pracovníků odpovědných za náležitou péči v oblasti lidských práv, kteří budou tuto práci podporovat.

V roce 2022 podepsala IndustriALL Global Union s německou společností Daimler Truck Deklaraci zásad o sociální odpovědnosti a lidských právech. Tato deklarace klade důraz na dodržování lidských práv ve vlastních činnostech společnosti i v jejím dodavatelském řetězci. Monitorování probíhá prostřednictvím pravidelného posuzování rizik, preventivních a nápravných opatření a každoročního přezkumu.

O provádění se pravidelně diskutuje se Světovým výborem zaměstnanců. Světový výbor zaměstnanců zahrnuje odborové zastoupení jak z Evropské unie, tak ze zemí mimo EU. Výsledkem je, že země mimo Evropskou unii mají stejná práva a povinnosti jako země EU, na které se přímo vztahuje směrnice o evropských radách zaměstnanců.

Rámeček 1: Příklad inkluzivního monitorování

#2. ZAJIŠTĚNÍ ÚČINNÉHO MECHANISMU PRO PODÁVÁNÍ STÍŽNOSTÍ

Dobře fungující mechanismus pro podávání stížností může významně posílit ochranu pracovníků a podpořit prosazování důstojné práce, a to jak ve vlastních činnostech společnosti, tak v celém jejím dodavatelském řetězci. Účinné mechanismy pro podávání stížností umožňují eskalovat problémy na úroveň sídel výrobců OEM a dodavatelů úrovně Tier 1, kteří mohou následně ovlivňovat aktéry ve vyšších člancích řetězce.

Odbory na místní úrovni i na úrovni sídel společností proto hrají klíčovou roli.

Na místní úrovni jsou odbory nezbytné pro zadávání stížností do systému a pro dokumentování vývoje systémových rizik v různých částech globálního hodnotového řetězce. Za tímto účelem by místní odbory měly:

- 1. Shromažďovat podrobné informace** o porušování práv pracovníků na příslušném pracovišti. Formulář pro podávání zpráv je k dispozici u IndustriALL Global Union.
- 2. Podávat komplexní stížnosti** prostřednictvím příslušného kanálu pro oznamování porušení nebo mechanismu pro podávání stížností. Čím výše v dodavatelském řetězci, tím náročnější může být identifikovat dodavatele úrovně Tier 1 nebo výrobce OEM s dostatečným vlivem na přímého zaměstnavatele. Bod č. 4 níže popisuje význam měření vlivu v dodavatelském řetězci pro identifikaci nejúčinnějšího vstupního bodu pro podání stížnosti. V případě potřeby by se odbory měly obrátit na IndustriALL Global Union se žádostí o podporu.
- 3. Informovat** IndustriALL Global Union o tom, že byla podána stížnost, aby bylo zajištěno řádné sledování.

Na úrovni sídel společností by **odborníci u OEM nebo dodavatelů úrovně Tier 1** měly využívat své pozice k dosažení uspokojivého řešení konfliktů. To vyžaduje udržování silných kontaktů s místními odbory, jak je popsáno v bodě 1. Postupem času by odbory měly rovněž shromažďovat a analyzovat údaje o stížnostech na podporu vlastní identifikace rizik a k měření pokroku v oblasti práv pracovníků napříč činnostmi a dodavatelskými řetězci.

Rámeček 2: Příklady řešení konfliktů prostřednictvím mimosoudních mechanismů

Případová studie 1: Místní dodavatel dosáhl dohody během jednoho roku

V roce 2019 zahájil turecký odborový svaz proces odborového organizování pracovníků u místního dodavatele automobilových dílů, přičemž postupoval v souladu se všemi platnými právními požadavky. Zaměstnavatel na to reagoval odmítnutím uznat odborovou organizaci a propuštěním pracovníků z řad odborářů.

Odbory okamžitě zahájily mimosoudní proces podání stížnosti a nahlásily porušení německému odborovému svazu v kovoprůmyslu a IndustriALL Global Union. Informace byly rovněž strategicky sdíleny s radami zaměstnanců mezinárodních společností, které byly zákazníky tureckého dodavatele.

V důsledku tohoto mnohvrstevného mezinárodního tlaku místní dodavatel přijal odborové organizování a v roce 2020 byl zahájen proces kolektivního vyjednávání.

Případová studie 2: Mezinárodní akce zajistila dohodu po šesti letech konfliktu

Podobný případ se týkal tureckého pracoviště vlastněného zahraniční společností, kde zaměstnavatel uplatňoval agresivní praktiky potlačování odborů.

V reakci na to místní odbory zahájily dialog na mezinárodní úrovni za účasti IndustriALL Global Union, mateřské společnosti, sídla společnosti ve Francii a francouzských odborů.

Po šesti letech sporu místní zaměstnavatel nakonec přijal odborovou organizaci na pracovišti a byla podepsána kolektivní smlouva.

Zdroj: D. Kutlu (2024), Union organizing processes and workers' rights in supply chains of the automotive sector in Türkiye: issues and opportunities regarding non-judicial conflict solutions [Odborové organizování a práva pracovníků v dodavatelských řetězcích automobilového sektoru v Turecku: otázky a příležitosti mimosoudních řešení konfliktů]

#3. ZAVÁDĚNÍ NÁLEŽITÉ PÉČE V OBLASTI LIDSKÝCH PRÁV VE VLASTNÍCH ČINNOSTECH

Řešení rizik pro práva pracovníků v nadnárodním podniku by mělo ideálně začínat **inspekce** **odborů prováděnými na pracovištích**, což vyžadují zaručené právo přístupu. Při těchto návštěvách budou mít odbory příležitost nezávisle sledovat pracovní podmínky, posuzovat provádění příslušných standardů bezpečnosti a ochrany zdraví při práci a zajistit, aby podnikové zprávy odpovídaly skutečnosti.

Pokrok by měl být následně sledován prostřednictvím **objektivních klíčových ukazatelů výkonnosti**, které se mohou lišit v závislosti na povaze identifikovaných rizik. Ukazatele mohou zahrnovat například:

- Počet pracovních úrazů
- Existenci volených výborů zastupujících pracovníky, jejich složení a počet zasedání
- Míra pokrytí kolektivními smlouvami
- Podíl přímé a nepřímé zaměstnanosti
- Podíl pracovních smluv na dobu neurčitou a na dobu určitou
- Údaje shromážděné prostřednictvím mechanismů pro podávání stížností

Odbory se mohou rovněž **zapojit do dialogu s finančními investory** tím, že poukazují na finanční, právní a reputační rizika, jimž čelí společnosti, do nichž tito investoři investují, pokud nerespektují práva pracovníků. Sdílením důkazů o porušování práv na pracovišti mohou odbory vyvíjet tlak na investory, aby po vedení požadovali přísnější politiky náležitě péče v oblasti lidských práv, vyšší transparentnost a nápravná opatření. V některých případech mohou odbory navázat spolupráci s odpovědnými investory nebo penzijními fondy s cílem předkládat návrhy akcionářů a podmínit pokračování investic dodržováním pracovních práv. To zvyšuje tlak na společnosti a doplňuje přímé vyjednávání odborů.

4. JEDNÁNÍ S DODAVATELI

MĚŘENÍ VLIVU

Odbory musí identifikovat, kde je jejich vliv v rámci globálního hodnotového řetězce nejsilnější. Toto pochopení jim umožní efektivně zaměřit své úsilí a vyvíjet tlak tam, kde může přinést nejvýznamnější a dlouhodobé změny.

Mezi klíčové faktory patří:

Závislost – pokud je nadnárodní společnost pro daného dodavatele nepostradatelným zákazníkem, může hrozba ukončení smlouvy představovat silný impulz ke změně.

Vlastnictví – tlak na velké společnosti se může přenášet směrem dolů a ovlivňovat chování menších dodavatelů nebo družstev.

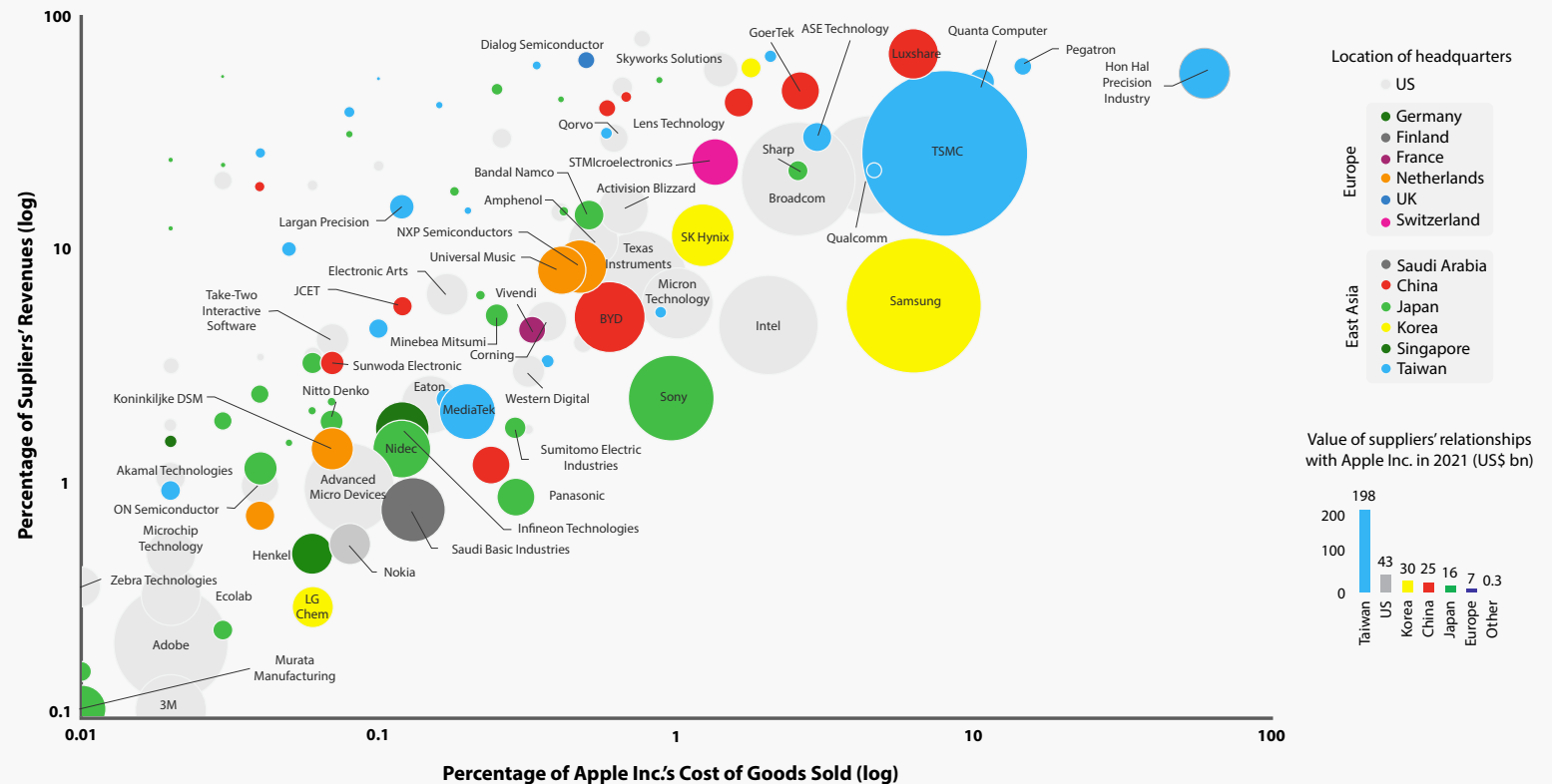
Financování – identifikace subjektů, které zúčastněné společnosti financují. Zapojení odborů do penzijních fondů může například pomoci překonat odpor.

Tato strategie vyžaduje důkladné porozumění fungování společnosti a jejímu dodavatelskému řetězci. Předpokládá, že odbory, zejména ty působící v sídlech společností, mají přístup k úplnému mapování, jak je uvedeno v úvodním dokumentu. Jsou-li k dispozici zdroje, mohou zástupci pracovníků zvážit konzultaci s odborníkem, který pomůže rozklíčovat složitou dynamiku dodavatelského řetězce.

Rámeček 3: Ilustrace měření vlivu

Toto schéma znázorňuje vyjednávací sílu společnosti Apple vůči jejím dodavatelům. Vodorovná osa ukazuje, jaký podíl mají jednotliví dodavatelé na nákladech prodaného zboží společnosti Apple (závislost společnosti Apple), zatímco svislá osa ukazuje, jak se Apple podílí na příjmech dodavatele (závislost dodavatele). Společnost Apple má největší vyjednávací sílu vůči dodavatelům umístěným vysoko na svislé ose a nejvíce vlevo na vodorovné ose.

APPLE INC'S SUPPLIER BARGAINING POWER

Zdroj: Friction Point Research – Analysing Geoeconomic Networks in a Multipolar World (Analýza geoeconomických sítí v multipolárním světě), prezentace PowerPoint (2022)

VYJEDNÁVÁNÍ O ZMÍRŇUJÍCÍCH OPATŘENÍ

Jakmile jsou identifikovány body vlivu, měly by odbory vyjednat konkrétní opatření k řešení klíčových problémů.

Prvním krokem může být **zaměření se na kodexy chování dodavatelů**, které jsou často hlavním nástrojem, jímž se nadnárodní podniky snaží zajistit udržitelnost ve svých dodavatelských řetězcích. Odbory by měly zajistit, aby tyto kodexy stanovovaly dostatečně přesné standardy a očekávání, včetně respektování práv odborů. Účinnost těchto kodexů však závisí na řádném monitorování a prosazování. Pouhé požádání dodavatelů o vlastní hodnocení dodržování předpisů nestačí; smysluplný dohled vyžaduje nezávislé audity za účasti odborů.

Jsou-li zjištěna porušení, musí hlavní dodavatel nebo zákazník jednat. Reakce mohou sahat od zvyšování povědomí a nápravných opatření až po pozastavení smluv – nebo v nejzávažnějších případech až po úplný odprodej investic v regionu či zemi.

Za druhé by **mechanismy pro podávání stížností zmíněné výše měly být k dispozici také pracovníkům v dodavatelském řetězci**. Bez toho hrozí, že pokrok dosažený prostřednictvím náležité péče v oblasti lidských práv ve vlastních činnostech společnosti bude mít za následek, že nejzávažnější porušení budou v dodavatelském řetězci ještě více skryta.

A konečně, v závislosti na kontextu mohou být zavedena další opatření, jako například:

Insourcing – návrat části výroby zpět do vlastních provozů v případech, kdy outsourcingové modely vytvářejí pro pracovníky neřiditelná rizika.

Výběr dodavatelů – uplatňování přísných kritérií při výběru obchodních partnerů, včetně ověřené historie spravedlivých pracovních podmínek.

6. CERTIFIKAČNÍ SCHÉMATA

Iniciativy s účastí více zainteresovaných stran jsou partnerstvími mezi podniky, občanskou společností, odbory a někdy i zástupci vlád, jejichž cílem je řešit společné výzvy v oblasti odpovědného chování podniků. Přestože mohou tyto iniciativy někdy podkopávat náležitou péči v oblasti lidských práv, pokud jsou příliš řízeny vedením společností, skutečné iniciativy představují užitečný nástroj pro uplatňování vlivu. Společnosti, které se obávají rizik pro svou reputaci, se k těmto iniciativám často připojují výměnou za označení sociálního chování a zavazují se dodržovat sociální standardy ve svých globálních hodnotových řetězcích a podávat zprávy o jejich plnění.

V automobilovém sektoru je IndustriALL Global Union členem správní rady Global Battery Alliance (GBA), rozsáhlé iniciativy více zainteresovaných stran, která sdružuje více než 150 organizací, včetně vlád, občanské společnosti a nadnárodních podniků. Aliance uznává, že masivní růst poptávky po bateriích představuje jak příležitost z hlediska klimatu, tak výzvu pro dodavatelské řetězce.

Vlajkovou iniciativou GBA je Battery Passport, digitální standard poskytující sledovatelná data o původu baterie, jejích technických specifikacích a výkonnosti v oblasti udržitelnosti, včetně uhlíkové stopy a náležité péče v oblasti lidských práv, v průběhu celého jejího životního cyklu.

Odbory v sídlech společností tak mohou vyvíjet tlak na své společnosti, aby se k této iniciativě připojily, a vytvářet tím pobídky pro OEM a dodavatele vyšších úrovní, aby důkladněji zkoumali pracovní podmínky ve svých dodavatelských řetězcích.

